

שם המחקר : מיניותם של גברים ונשים עם מוגבלות שכלית: תפיסות ההורים

שנה : 2015

מס' קטלוגי : 610

שם המגיש : ענבל דבורי לוי

שם המנחה : פרופ' עינת פלד

רשות המחקר: אוניברסיטת תל אביב

תואר "מוסמך אוניברסיטה", בבית הספר לעבודה סוציאלית ע"ש בוב שאפל, אוניברסיטת תל אביב

גבולות ההעברה של ממצאי המחקר

מטרתו של מחקר איכותני אינה להכליל את ממצאיו אלא לנתח מציאות ספציפית בהקשרים השונים בהם היא נבדקה (Lincoln & Guba, 1985). גבולות ההעברה של ממצאי המחקר להקשרים חדשים נובעים בחלקם ממאפייניהם של משתתפי המחקר, ובחלקם מהשייך המקצועי שלי, כעובדת סוציאלית. משתתפי המחקר נדגמו באמצעות דגימת כדור שלג, בשל הנושא הרגיש של המחקר והקושי לגייס משתתפים למחקר. למעשה השתתפו במחקר כל ההורים אשר הביעו את הסכמתם לכך, ללא אפשרות לבחור אותם על פי קריטריונים משמעותיים, למעט עובדת היותם הורים לגברים או נשים עם מוגבלות שכלית. כך, למשל, כל המרואיינים היו יהודים. מרביתם המרואיינים היו בעלי מאפיינים סוציו-דמוגרפיים דומים: רובם היו בני מעמד הביניים, המתגוררים במרכז הארץ. יתכן ומרואיינים בעלי מאפיינים אחרים, לדוגמא: מוצאים אתניים שונים, שייך למעמדות סוציו-אקונומיים אחרים או אזור מגורים שונה, יציגו תפיסות נוספות אשר לא באו לידי ביטוי במחקר.

בנוסף, במחקר השתתפו הורים לארבע נשים בלבד. בנוסף, מרבית המשתתפות היו אימהות, ורק שלושה אבות לקחו בו חלק. הציר המגדרי עלה כציר מעניין ומשמעותי במחקר, אם בתפיסה של גברים עם מוגבלות שכלית כפוגעים פוטנציאליים, אם בהבדלים בדפוסי ההתייחסות של הורים לגברים והורים לנשים למיניות ילדיהם, ואם בהתלבטויות ביחס למגע הפיסי ביחסי הורה- ילד ממגדרים שונים. יתכן שהשתתפותם של הורים נוספים לנשים במחקר, ושל אבות נוספים היו מעשירים את ההבנה ביחס

לנושא המחקר ולמצאים אלה, ומאפשרים לבחון לעומק גם את משמעות היחס בין מגדר ההורה למגדר בנו או בתו.

בנוסף למאפייני הנחקרים, גם למאפייני החוקרת וליחסים בין החוקרת לנחקרים יש השפעה על תוצרי המחקר (שקדי, 2003). השייך המקצועי שלי, כעובדת סוציאלית, החוקרת את נושא המיניות, נושא בחובו משמעויות אשר יתכן והיו להן השפעה על האופן בו עיצבו ההורים את סיפוריהם. לצד הדאגה לטובת לקוחותיו, העובד הסוציאלי משמש כגורם פיקוח (פוקו, 1979). הפיקוח של עובדים סוציאליים על מיניות הילדים בא לידי ביטוי בדברי ההורים אשר סיפרו כיצד הם מקבלים דיווח מעובדים סוציאליים על ביטויים מיניים שונים של הבנים והבנות. שני מקרים שעלו בראיונות ממחישים כיצד עובדים סוציאליים שימשו כגורמים המפקחים גם על ההורים: "אני הכרתי את כל העובדות הסוציאליות הנחמדות היום, לצערי, ואז מה התברר? התהליך היה פשוט - נועה הלכה למע"ש, ונועה אמרה אבא ככה וככה ואז העובדת הסוציאלית, בלי לחשוב - בשביל כיוסי תחת - העבירה את זה לעירייה ומהעירייה זה הלך שם לאיזה מפקחת ומהמפקחת זה הלך למשטרה. בי לשאול, בלי שום דבר, בלי בטיח, בלי כלום" (שאול, 1).

במקרה נוסף, אשר צוטט בפרק הממצאים, הונחתה סוניה, אחת האימהות, על ידי עובדת סוציאלית, לקלח את בנה עם תחתונים, ככל הנראה, מחשש למגע מיני לא ראוי. מעבר למקרים הללו, בהם עובדים סוציאליים אחרים תוארו כגורמי פיקוח חברתי, לא נמצאו בראיונות עדויות העשויות להצביע על תפיסה של עובדים סוציאליים, או שלי כחוקרת, המזוהה פרופסיונלית כעובדת סוציאלית, כגורם מפקח, העשוי לשפוט את ההורים או להפלים. יתרה מכך, בשני הראיונות הללו בהם ההורים תיראו את העובד הסוציאלי כגורם מפקח, הם שיתפו אותי ביוזמתם, כבר בדקות הראשונות של הריאיון, בסיפורים הללו, החושפים את המגע הפיסי בינם לבין ילדיהם, אשר עשוי להיתפס כאינסוטואלי. גם בראיונות נוספים שיתפו אותי ההורים בסיפורים החושפים את המגע הפיסי בינם לבין ילדיהם, אשר עשוי להיתפס כאסור

ולא נורמטיבי, ולפיכך נשוא פיקוח. מאידך, יתכן והקושי של ההורים לדבר בראיונות על מיניות נובע, בנוסף לאיומים הפוטנציאליים בהם דנתי לעיל, גם מהשיוך המקצועי שלי, כעובדת סוציאלית. יתכן שהמאפיינים הספציפיים של משתתפי המחקר, כמו גם ההשתייכות הפרופסיונלית שלי כחוקרת, השפיעו ועיצבו את תוצרי המחקר. מחובתי כחוקרת לחשוף את ההשפעות הפוטנציאליות הללו. יחד עם זאת, במחקר איכותני, הקורא הוא זה שקובע בסופו האם וכיצד ניתן להעביר את ממצאי המחקר הנוכחי להקשרים אחרים (שקדי, 2003).

תרומת המחקר והצעות למחקרי המשך

תרומתו של המחקר לספרות המחקרית מתבטאת במספר היבטים. ראשית, מחקר זה הוא היחידי שנערך בישראל בנושא מיניותם של אנשים עם מוגבלות שכלית בישראל מנקודת המבט של הוריהם, וככל הידוע לי, זהו גם המחקר היחידי העוסק באופן ישיר במיניותם של אנשים עם מוגבלות שכלית בישראל. ממצאיו של המחקר מהווים תימוכין והרחבה אמפיריים לשורה מצומצמת למדי של מחקרים אחרים שנעשו בעולם ובחנו תפיסות הורים לאנשים עם מוגבלות שכלית ביחס למיניות בניהם ובנותיהם, המלמדים על יחס הורי מורכב למיניותם של צעירים עם מוגבלות שכלית. השפעות תרבותיות מקומיות מעצבות תפיסות ביחס למיניותם של אנשים עם מוגבלות (Evans et al., 2009). לפיכך, על מנת להעמיק את ההבנה ביחס למיניותם של אנשים עם מוגבלות שכלית בהקשר הישראלי, יש מקום לערוך מחקרי המשך אשר יבחנו את מיניותם של אנשים עם מוגבלות שכלית מנקודת המבט שלהם עצמם, וכן מנקודת המבט של הצוות המטפל בהם במסגרות השונות אליהן הם משתייכים. מחקרים אלה יתרמו להעמקת ההבנה ביחס למיניותם של אנשים אלה, באמצעות הרחבת נקודות המבט כך שיכללו את כל מרכיבי הטריאדה המשמעותית כל כך בחייו של האדם עם המוגבלות השכלית: האדם עם מוגבלות שכלית, בני המשפחה, והצוות המקצועי.

שנית, ממצאי המחקר מאפשרים לעמוד על תובנה חדשה ומעניינת ביחס למורכבות המאפיינת את

התפיסות של ההורים ביחס למיניות ילדיהם. הפרקטיקה ביחסי ההורים עם ילדיהם חושפת מרחב של

מגע פיסי אינטימי ביניהם - אם כביטוי של אהבה ואם כתוצאה מטיפול פיסי אינטימי באדם עם המוגבלות. מרחב זה, הקיים גם ביחסים בין הורים לילדים צעירים, נתפס בשיח החברתי באופן בינארי, כמיטיב או אינססטואלי, ללא התייחסות לתחום הביניים שבין שני קצוות אלה. המאפיינים הייחודיים של הורות לגברים ונשים עם מוגבלות שכלית הופכים את התמודדותם של ההורים עם מרחבים עמומים ומושקפים אלה למורכבת עוד יותר. תובנות אלה מדגישות את הצורך במחקרי המשך בנושא, אשר ייבחנו לעומק את ההשלכות וההשפעות הנובעות מקיומו של מרחב כזה, תוך התייחסות למגדר ההורה והילד והשילובים בין המגדרים השונים. בנוסף, חשוב לחקור את המרחב הזה גם ביחסי טיפול אחרים, הכרוכים במגע אינטימי בין מטפל למטופל, למשל, בין עובדי סיעוד או מטפלים אישיים לבין אנשים עם מוגבלויות שכליות או פיסיות, אנשים עם מחלות כרוניות, או קשישים, שכן למיטב ידיעתי לא קיימת ספרות מחקרית או תיאורטית בתחום.

שלישית, ממצאי המחקר מאפשרים בחינה מעמיקה של סוגיה משמעות אשר כמעט ולא זכתה להתייחסות במחקרים קודמים: הקושי של ההורים לדבר על נושא המיניות, אשר בא לידי ביטוי באופנים רבים במחקר. סוגיה זו היא משמעותית להרחבת הידע המחקרי בנושא, וכן בנושאי מחקר אחרים אחרים המכילים מורכבות רב מימדית.

- [לפריט המלא](#)
- [למאגר המחקרים של קרן שלם](#)
- [למאגר כלי המחקר של קרן שלם](#)